1

Сідаючи за кермо електромобіля, Філ мугикав якусь пісеньку і взагалі почувався, висловлюючись технічно, в оптимальному режимі. Сміливий, нечуваний експеримент завершився навдивовижу щасливо, науковий світ буде вражений, приголомшений, а його ж, окрім цих лаврів, чекає ще й особисте щастя... Отак трагедія може обернутися... На що вона може обернутись, Філ не уточнював. Фактом є те, що Аркадія жива й здорова і незабаром вони одружаться!

Сонце заливало світлом усе довкола — і парки обабіч дороги, і вікна, що зблискували йому навстірч, навіть сірий Печерський міст у сонячному сяйві здавався ажурним і легким. Лишається обігнути оці зелені Дніпровські гори — і він буде в Корчуватому... Аркадія, люба моя Аркадія... Мати ж і не здогадується, що ти жива-живісінька, здоровша, ніж перед тим...

"А що я їй скажу? — раптом подумав Філ, уявивши змучену горем, усю в чорному траурі матір. Лише цієї миті відчув складність, неймовірність становища.— Справді... Що сказати — це ясно, як оцей день, а от як сказати! Людина сама поховала доньку, своїми очима бачила її в труні, ридала, припадаючи до її грудей... І оцій людині прийти і сказати: а ваша Аркадія, знаєте, жива-здорова..."

Філ усміхнувся: психічного удару це їй не завдасть, просто подумає, що в нього не всі дома. Прикро. Такий варіант його теж не влаштовує.

У вічі сяйнуло золото Видубецького монастиря, оточене зеленою хмарою Ботанічного саду. Зупинив машину на обочині, вийшов на моріжок і задивився на затоку, густо заставлену різнобарвними човнами. Звідси вони вигулькують на блакитний шовк Дніпрового плеса, от і зараз електродвигуни дзижчать, ніби джмелі. Онде і його золотистий красень...

І вже уявилось, як вони з Аркадією... Стривай, а чому б не зробити їй несподіванку?

Зійшов до причалу, роздобув голубої фарби і незабаром з правого боку на носі й з лівого на кормі красувалася назва: "АРКАДІЯ". Зрадіє? Усміхнеться? Може, показати їй зразу?

Рука потяглася до відеофону, що висів на шиї, як фотоапарат, але Філ передумав: нехай таки буде сюрприз.

"Все де добре,— подумав, мружачи очі від зблисків хисткої води,— але ж я просто зволікаю час... А з матір'ю треба ж обов'язково порозмовляти, підготувати до зустрічі з донькою... І взагалі... Навіщо мудрувати? Вона людина освічена, про гени і хромосоми, безперечно, знає, принаймні чула щось чи, може, читала... От і розповім їй без усякої дипломатії, як був поставлений і здійснений експеримент по вирощуванню... Ні, "вирощування" не підходить, не те. Ідеться ж про людину... Але ж справді... Аркадія виросла точнісінько така, як була у першому житті, а може, ще краща — пальці довші, музикальні... Вона любила музику, а надто, коли бувало хмарно на душі... Веселою ставала на лижі. Як вона гасала білими сніговими просторами! Кожної зими — в Карпати. Сміливa, безоглядна, рвійна... Так і шастає поміж соснами, тільки синя шапочка миготить та червоний шарф метляється!.."

Філове обличчя скривила гримаса болю: на лижах Аркадія й загинула. Страшно згадати — мчала по крутому спуску, спіткнулася і нахромилася на власну палицю... І зараз молодого вченого пронизало гостре відчуття, він почав дивитися на човни, перевів погляд на бані монастиря — он золоті зорі на синьому тлі, та навіть зорові враження не могли заглушити чи бодай заштрихувати трагічну сцену, чіпка пам'ять воскрешала її знову й знову.

"Та не про це треба думати,— з досадою дорікнув собі Філ.— Звичайно, мати не повірить, доки не побачить доньку на власні очі... Але

ж і сама Аркадія не мусить знати... Ну, шок, була при смерті, лікували, видужала, перебороло, значить, життєві ресурси молодого організму величезні... Цілком правдоподібна легенда, але... Шрамів на животі немає? Що їй сказати — новітнє досягнення хірургії?.. І ще цей пам'ятник на могилі... Ну й ситуація!"

Поволі побрів до машини, підсвідомо сподіваючись, що саме в ходьбі виникне правильна ідея. Так воно й сталось. Уже взявшись за ручку дверцят, раптом подумав: усе розв'яжеться на місці, конкретна обстановка підкаже.

2

Колись білий, січений дощами будиночок на довгій вузькій ділянці, що завжди нагадувала Філові перфострічку, мав такий самий вигляд, як і раніш, до т о г о. І ці низькорослі яблуньки, і кущ бузку біля веранди... От лише тихо, дуже тихо. Тоді так не було. Ну, та нічого, незабаром тут знову лунатиме дзвінкий, веселий голос Аркадії!

Бабуся помітно подалась і ще дужче згорбилась. Проте Філа впізнала. Попросила посидіти, Віра, мовляв, зараз вийде. "Ну, звичайно, для неї — Віра, і завжди залишиться Вірою,— подумав Філ.— Аркадія дуже любила бабусю... Вона, фактично, виняньчила вередуху..."

Думав про се, про те, намагаючись подолати нервове напруження. Та одразу заспокоївся, коли вийшла Аркадіїна мати. Ця середніх літ жінка з виразними слідами колишньої вроди, була втіленням лагідності, доброти. Філ і раніш почувався в її присутності спокійно, врівноважено.

— Добрий день, Віро Харитонівно!

В її очах промайнуло якесь невловне щемливе відчуття, і Філові це полестило: шкодує, що не довелось... Нічого, ще доведеться, усе ще попереду!

Поцілував їй руку, Віра Харитонівна сіла, кивнула і йому на стілець, і деякий час вони мовчали. Похилена бабуся почовгала з вітальні.

— А я оце з кладовища,— зітхнула Віра Харитонівна,— бур'янець виполола, квіти полила...

— Я знаю, ви щонеділі ходите! — несподівано весело, з усмішкою сказав Філ, і в неї здивовано скинулися брови.— Але ця неділя — остання.— І знову його лице розпливлося в не зовсім доречній посмішці. — Чуєте, Віро Харитонівно,— остання.

І ці слова, і посмішки колишнього кандидата в зяті вкрай спантеличили жінку. Потерла чоло сухорлявими пальцями.

— Тобто?.. Я не розумію...

— Зараз поясню.

Філ, поглядаючи то на репродукції, розвішані по стінах, то в розчинене вікно, заговорив про досягнення науки взагалі, біохімії, медицини зокрема, особливо ж детально пояснював, що таке хромосоми, гени, генетичний код, в якому природа зашифрувала спадкову інформацію...

Ошелешена жінка тільки кліпала очима. Невже здогадувалась, до чого йдеться?

— Я... наша лабораторія... ми зробили відкриття: в природі окремих живих структур здійснюється принцип універсальності,— провадив далі Філ, не помічаючи її хвилювання.— Суть цього закону ось яка: в кожній клітині, а не лише в статевій, міститься інформація про весь організм. Як у голографічній платівці — її можна розбити, потовкти, але з одного осколочна відновлюється увесь знімок. Виникла ідея: а чому б не спробувати це на людському організмі? От нещасний випадок, людина

загинула — молода, здорова, повна снаги... Чи не можна виростити її з однієї клітинки?

— І ви...— прошепотіла Віра Харитонівна,— ви спробували?

— Так, Віро Харитонівно, спробували. Саме про це я й веду мову.

— І що... успішно? — в її голосі чувся і переляк, і надія.

— Наслідки перевершили усі наші сподівання. Аркадія виросла за вісімнадцять місяців.

Філ сподівався, що Віру Харитонівну це вразить, принаймні хоч здивує: все-таки доньку вона поховала...

— І яка ж вона? — Мати вже, здається, опанувала собою, і в голосі відчувалася стриманість.

— Та така, як була на час трагічної загибелі.

Ні захоплення, ні радості на її обличчі Філ не побачив. Тільки настороженість і тривога.

— А як... інтелектуальний рівень?

— Сказати правду, ми й самі побоювалися,— пожвавішав Філ.— Адже природа пам'яті невідома нам так само, як і століття тому. Але виходить, що все зводиться до інформації. Як інформація затримується у нейронах — це, кажу, ще не ясно, та то вже інша тема. Ми, звичайно, не тримали Аркадію на голодному інформаційному пайку. Поряд з процесом відновлення пам'яті вона, за спеціальною методикою, одержувала і додаткову інформацію — для гарантії, так би мовити.

— А вона знає, що з нею сталося?

— Що загинула і похована? Ні, навіть і не здогадується. І я сподіваюсь, що ви не прохопитесь і словом. Невідомо, як це може позначитись на її психіці.

Віра Харитонівна підвелася, дістала з серванта конверт і мовчки подала Філові.

— Ось, прочитайте.

Це був лист від Аркадії! От тобі й маєш...

"Здрастуй, мамо.

Я давно жду, ти мені щось передаси, нічого нема. Філ пропонує перебратись у Пущу-Водицю, поїдь подивися, може, там більша ділянка, житлоплоща, інакше я не згодна. А."

Ці неоковирні рядки Філ пробіг миттю, і його вразив не так зміст, як сам факт появи листа. Убуток інформації!

— Лист прийшов учора, я не знала, що й подумати... У мене так розболілась голова...— тихо озвалась Віра Харитонівна, і на очах у неї зблиснули сльози.— Добре, що ви приїхали... А то я... Ви ж розумієте... наче сніг на голову... А про Пущу — це справді?

— Так, Віро Харитонівно. Я подумав, що сусіди... Може, навіть краще переїхати в інше місто.

— Я розумію, Філе... А скажіть мені по щирості, ви й тепер... так само до неї?..

— Ви засумнівалися, Віро Харитонівно? Та якщо вже говорити по щирості, то тепер я кохаю Аркадію в сто, у тисячу разів дужче, аніж будь-коли! І сама ідея виростити її з однієї клітини... Та якби не почуття... Ми незабаром одружимось, це вже вирішено... Звичайно, якщо ви не будете заперечувати.

— Ви делікатний, Філе. Але Аркадія...

— О, вона погодилась! Я ж кажу, що все вже...

— Я не про те. Мене стурбувало... Хіба ви не пригадуєте — раніше вона зверталась до мене лише на "ви"? Так у нас заведено з діда-прадіда. А зміст цидулки?..

— Справді... Та ви не ображайтесь, вона ж поспішала та ще ж, розумієте, все це тайком... Цікаво, кого з лаборанток вона підмовила? Ну, та, зрештою, це дрібниця, не варта уваги. Найголовніше і найрадісніше те, що теоретичні припущення здійснилися — механізм біологічної інформації спрацював добре!

Віра Харитонівна зітхнула.

— Ви гадаєте, вся суть у цьому механізмі?

— А в чому ж іще, Віро Харитонівно? Тільки в ньому! І сам вигляд Аркадії — чудове тому свідчення.

— Ну, Що ж,— схитнула головою Віра Харитонівна,— виходить, вас треба привітати з успіхом? Нехай вам щастить, Філе.

Підійшла до нього, легенько торкнулася плеча і, ставши навшпиньки, поцілувала в чоло.

3

"Який це чудовий винахід Природи — тепла літня ніч, наснажена блаженством! — думав Філ, вдихаючи лісові пахощі.— Синє небо, помережане тоненькими гілочками, розцвічене сегментом срібного Місяця і нейронами зірок, скидається на якусь стародавню фреску... Яке це щастя — близькість до Природи та ще коли поруч з тобою кохана!.. Але Аркадія чомусь невесела... Невже її не радує..."

Сиділи на траві, з кущів поблискувало скляне око машини, уся Пуща сповнена прозорої тиші, дерева не сплять, дослухаються до чогось потаємного, не відомого людям. На білому рушничку темніла недопита пляшка шампанського, скалками зблискували склянки. Влаштовуючи цей інтимний пікнік, Філ хотів у такий спосіб відзначити остаточне "одужання" Аркадії і, звичайно, сподівався, що їм буде весело.

Налив у склянки, у вині замерехтіли іскорки.

— Це в нас, вважай, друге спіткання, а ти чомусь не в настрої.

— Ні, я просто замислилась,— обізвалась Аркадія.

— За наше друге спіткання! — Філ підняв склянку і церемонно схилив голову.

Коли випили і заїли шоколадом, спитав:

— Про що ти замислилась?

Аркадія знизала плечима:

— Так. Про нас. Непокоїть мене твоя безтурботність.

— Та що ти, золото моє! — Філ пригорнув дівчину.— Нема чого тривожитись, усе буде добре! Поглянь, яка ніч...

Аркадія сиділа мовчки, і він провадив далі, мовби міркуючи вголос:

— От переберемось у Пущу-Водицю, справимо весілля... Як я мрію про той день, коли назву тебе дружиною!.. Ти підеш у свій медичний... Може, не на останній, а на той же п'ятий, мабуть, треба повторити. А закінчиш — працюватимемо разом... У відпустку — до моря чи на Дніпрі...

Аркадія вивільнилась з його обіймів, узяла шоколаду. Навіть нічна мла не могла приховати від Філа її краси, знадливості. Контур її обличчя, грудей, копиця темного волосся — Філові аж паморочилось, коли дивився на неї, ніжив, пестив її поглядом.

З'ївши шоколад, Аркадія ще й пальці облизала, такі довгі й меткі.

— Дивуюсь я тобі, Філе, наче й серйозний хлопець, а городиш усякі дурниці.

— Що ти маєш на увазі?

— Та що... "Підеш у медичний... Працюватимеш..." Оце так плани на майбутнє! — В її голосі чулася дражливість, несподівана для Філа.— Я-то піду в інститут, диплом знадобиться. А ти?

— Що я? — здивувався Філ.— От закінчу аспірантуру, дисертація майже готова, ще рік-два — і я стану кандидатом. Усе йде нормально.

Аркадія повернулась до нього лицем, і в місячному маревному світлі воно раптом здалося Філові незнайомим, навіть чужим. Саркастична гримаса, хижий вищир зубів — такою він ще її не бачив, і мимоволі замилувався.

Аркадія уїдливо перекривила:

— "Стану кандидатом... усе йде нормально..." Грандіозна перспектива! Ощасливив...

— А що? Вчений ступінь кандидата... В кожному разі, матеріально будемо забезпечені.

— Осиплеш мене брильянтами! Аметистами! Смарагдами! Чи не так?

— Ну, знаєш... Я й не знав...

— "Знаєш — не знаєш",— знову перекривила Аркадія, і це в неї вийшло так кумедно, що Філ розсміявся.— Тішся, тішся...

— Ну, гаразд, не будемо сваритися, моя люба. Якщо тебе ваблять блискітки, то он, бачиш? — Філ показав угору.— Зніму тобі зірку з неба...

Аркадія жарту не сприйняла.

— Ні, голубе, ти, я бачу, не з тих, що знімають зірки з неба. Тебе вдовольняють і лойові свічки.

— Облиш. Поглянь, як гарно...

— Сентименти. Охи та ахи.

Злостивість заразлива, і Філ відчув, як почав гіршати його настрій, як на очах розтанула поетика ночі, все посіріло, наче посипане попелом. Розмова не клеїлась. Як не заспокоював Аркадію, як не втішав — лишалась похмурою. Нарешті не витримав і спитав:

— Скажи мені прямо: чого ти хочеш?

— Оце по-діловому,— стріпнула волоссям Аркадія.— Не розпускай нюні, куй залізо, поки гаряче,— ось чого я хочу.

— Ну-ну...

— Ти поводишся, Філе, як наївний провінціал. Не ображайся, це я кажу в наших спільних інтересах...— Голос її пом'якшав, з'явилися лагідні нотки, які завжди хвилювали Філову душу.— Оця метушня з переїздом у Пущу-Водицю, якась таємничість щодо мене... Навіщо все це?

— Розумієш... Я хотів уникнути стресових ситуацій. Тобі треба зміцнитись...

Аркадія покуйовдила йому чуприну, і цим жестом одразу відновила душевну рівновагу нареченого.

— Я вже зовсім здорова, і ти це прекрасно знаєш. Навіщо ж ти мене морочиш?

— Ти... про одруження?

— І про це. Як ми оформимо шлюб, коли... мій паспорт у похоронному бюро?

Якби це було вдень, Аркадія могла б побачити, як вибалушились Філові очі.

— То ти... знаєш?!

— Авжеж.— Вуста її схитнулись посмішкою.— Ти виростив не байдужу рослину, а допитливу дівчину. Втім, я була допитливою і... В першому житті. А знаєш, що мене насторожило? Найперше — мама. Не

провідала жодного разу! Потім твої дослідження моєї пам'яті... Ну, і оцей самий філотрон, де я була, немов у сповитку... А потім — поглянула на свій живіт, а там не те що шраму, навіть пупка немає. Отоді я й замислилась...

— Але як ти зуміла вивідати? Усі ж обіцяли мовчати!

— О, ти не знаєш жінок. Вони, правда, мовчали, та я підібрала ключик, хоча й примітивний, зате безвідмовний. Висміяла одну підстаркувату кокетку, вона розізлилась і випалила мені все.

Тепер уже Філ запустив свою п'ятірню у волосся.

— Дивуюсь я тобі,— говорила Аркадія, не помічаючи його сум'яття.— Інший би розтрубив про своє досягнення на весь світ, а він хоче, щоб ніхто й не чув і не знав. Скромник.

— Я ж із-за тебе,— почав обережно виправдуватися Філ,— розумієш... була небезпека психічного потрясіння. І взагалі... Коли б нас не пов'язувало почуття... Не можна ігнорувати етику...

Аркадія мовчала, даючи йому можливість виговоритись. Філ виправдувався, наче був у чомусь винний, і це тішило її самолюбство: не чоловік, а рояль, торкни тільки потрібну клавішу.

Розповівши про всі складні перипетії експерименту, про свої сумніви, надії та сподіванки, недремне чергування біля електронної апаратури, в роботі якої інколи траплялися перебої, Філ прошепотів риторичне запитання:

— Хіба я міг думати про славу? Мені потрібна тільки ти! Та коли б ішлося не про тебе — мабуть, нічого б і не вийшло... Не вистачило б сили волі, сміливості. Якби ти знала, скільки було розчарувань, страху...—

Розчулений, уткнувся головою в її коліна.— Я працював задля тебе, заради нашого кохання.

— Сподіваюсь, тепер ти не розлюбив мене? — Аркадія погладила йому голову і шию.

— Ти ще питаєш! — пошерхлими губами прошепотів екзальтований Філ.

Аркадія легенько затулила долонею його вуста.

— Любий мій... Натерпівся. Але тепер треба збирати урожай. Мусиш це зробити не тільки задля мене, а й заради всієї науки. Ти більше не будеш приховувати свого відкриття, правда? Це ж геніальне відкриття, історична подія!

— Ну, це вже занадто... Скромність...

— Ет, до тебе ще не дійшло, ти сам ще не осягнув... А скромність, як уже помічено,— прямий шлях до невідомості. Це ж тільки подумати: виростив людину, тобто мене, з однієї клітини! Та це ж переворот в медицині, біології! А він: "Стану кандидатом..." Чи, може, це не твоя заслуга? Та якщо навіть ти один з учасників...

— Та ні, я — керівник групи. Ідея і постановка експерименту моя, це всі знають, кому слід знати.

— А в документах відбито?

— Звичайно. Є накази по Інституту і по відділу. Потрібні ж були асигнування...

— Ну, от і чудово. Тепер треба — і то з завтрашнього дня — оголосити про цю подію ну хоча б у "Вечірці", я сама туди подзвоню. Потім — наукові журнали... Пригадай собі операцію пересадки серця — хіба вона може йти в якесь порівняння з тим, що зробив ти? А ім'я професора Бернарда прогриміло на весь світ! — Аркадія взяла якусь галузку і грайливо хвиснула Філа по плечах.— Ти зробив відкриття, але це ще не все, треба вміти скористатися ним. Не кандидатство ти заробив, дурнику... Я зроблю тебе доктором! Потім ти станеш у мене академіком!

Філ слухав її тиради поблажливо, як дитячий лепет, хоча йому й лестило, що вона так говорить. Він і сам був вражений своїм досягненням, певно, не менше, аніж Аркадія. Але наука... Він ще тільки ступив на цю доріжку, а скільки на ній перепон! Ні, ти навіть не уявляєш, дівчино...

— Чуєш, дурненький,— хвиськала лозинкою Аркадія,— я буду дружиною академіка! А що?

Філ обернувся до неї, але не встиг нічого сказати — опинився в її обіймах, і вуста йому затулив довгий поцілунок.

4

Філ з подивом відзначив, що як тільки вони зайшли на кладовище, його почав обсідати смуток. Безкінечні ряди мовчазних могил, шурхіт опалого листя під ногами, низьке сіре небо,— все це, звичайно, викликає мінорний настрій. Та хіба тільки це?

Мимоволі спостерігав за Аркадією, що йшла попереду, твердо ступаючи звивистою стежкою. Яскраво-червона шапочка і такий же шарфик, що метлявся над її плечем, нагадували маковий цвіт, який зухвало і так недоречно яскрів серед похмурого дня. Там і сям на очі потрапляли написи: "Любому татові..." "Тут спочиває..." "Я вже вдома, а

ви ще в гостях..." Філ ковзав поглядом по цих посланнях, а думав про Аркадію. Як вона триматиметься, побачивши с в о ю могилу?

Сьогодні, в неділю, Аркадія надумала поїхати на базар по яблука.

— Чому на базар? — здивувався Філ.— Давай провідаємо твою матір. Ціле літо й не заглянули, незручно якось... І сад же добре вродив...

— Як хочеш,— знизала плечима Аркадія.— Яблука там справді сортові.

Матері вдома не було, а бабуся, глипнувши на них спідлоба, хаміль, хаміль — та до своєї кімнатки за кухнею. Старенька нізащо на світі не йняла віри, що це Аркадія, вважала її за двійничку своєї любої онуки, царство їй небесне, і кожного разу тікала до свого сховку. Сценка повторилась і зараз. Аркадія зареготала, взяла корзину і подалася в сад. Мабуть, щоб продемонструвати Філові свою пам'ять, казала, підносячи руку:

— Отам — симиренки, цілу зиму лежатимуть, онде — білий налив, з того краю — ранет...

З маленького віконечка за ними крадькома стежили вицвілі старечі очі, сповнені недовіри й цікавості. Непомітні погляди тяглися до дівочої постаті і з сусідніх будинків, і з-за кущів, парканів. Хто ж би це пропустив нагоду побачити таку дивовижу: була похована, тут розлягалася сумовита музика, ридала невтішна мати, а тепер ось шастає по саду!

Коли виїжджали з двору, Аркадія раптом сказала:

— Хочу побачити свою могилу!

І от вони на цвинтарі.

— Показуй, ти був на похороні.

Аркадія зупинилась, пропускаючи Філа вперед. Обличчя її було застигле, байдуже і цієї миті скидалося на маску. "Чи в неї кам'яне серце? — промайнула в чоловіка думка.— Чи просто міцна нервова система? Але ж все-таки..." А що "все-таки" він достеменно і сам не знав. Сподівався, що відвідини власної могили зворушать Аркадію до сліз, пом'якшать її жорстку натуру, і вже міркував, як втішатиме її, скаже щось глибоке, значне про феномен життя і смерті, одвічний кругообіг в Природі... Чим далі йшли поміж могилами, тим більше його охоплював меланхолійний настрій, душу проймав невиразний жаль, і він уже пошкодував, що погодився на ці відвідини.

Біля могил там і сям поралися люди — прибирали бур'ян, пожухле листя, посипали жовтим піском. Деякі сиділи на лавочках, відпочиваючи, однак у кожному силуеті Філ бачив щось скорботне, смутне. Проходив мимо, стараючись ні кроками, ані навіть поглядом не потурбувати їх. Нараз він став як укопаний: біля могили Аркадії бовваніла якась постать. Мати!

Обернувся до Аркадії, кивнув. Та усміхнулась:

— Бачу.

Мати поглянула на них якось винувато, знітилася, ніби її застали на негожому вчинку.

— А ми оце були у вас,— ніяково заговорив Філ,— набрали яблук, а тоді Аркадія й каже: давай заїдемо на кладовище...

Досить було цієї хвилини, поки він говорив, щоб мати опанувала себе. Обличчя їй полагідніло, погляд став не такий сумний.

— А що ти тут робиш? — різко спитала Аркадія.— Ми в гості, а вона... Все оплакуєш ту?

Мати стенула плечима, губи їй зібралися оборочкою, мабуть, хотіла щось сказати, але промовчала.

— Хіба та була краща? — дошкуляла Аркадія.— Вона тобі подобалась більше? — Обличчя Аркадії розчервонілося, голова похитувалася з боку на бік.

— Перестань,— втрутився Філ.— Негарно так прискіпуватись...— Хотів сказати: "до рідної матері", але не сказав, подумавши, що спорідненість тут віддалена, цієї Аркадії мати не народжувала, не співала їй котка, не розказувала казок...

— Я ж не знала,— виправдовувалась мати,—була б не йшла з дому. Ви так рідко навідуєтесь...

Філ слухав її стриманий голос, короткі репліки Аркадії і думав, що все-таки матері важко погодитись з тим, що сталося, свідомість її ще "не переварила" цього факту. Вони розмовляли ніби різними мовами, і Філ полегшено зітхнув, коли мати нарешті пішла.

Сіли на лавочку врізнобіч.

— Чого ж не читаєш мені моралі? — не без єхидства обізвалась Аркадія.

— Облиш, ти не в гуморі.

— Та який тут уже гумор...— в її голосі почулися примирливі нотки.

— Скажи, а ти пам'ятаєш саму смерть? — раптом спитав Філ.

Аркадія пересмикнула плечима.

— Як це сталося — не пригадую. Обпекло болем, потемніло в очах, голова наповнилася дзвоном, шумом, наче я потрапила у якийсь водоспад, а от що було далі... Коли знову відчула світло і розплющила очі, побачила: я не в снігу, а в теплі твоєї лабораторії.

— Мабуть, ти й не могла запам'ятати, бо та клітина, яку я взяв для вирощування, була жива, смерть не встигла до неї...

— А де ти взяв клітину?

— Зрізав із вказівного пальця. Кілька міліметрів, не більше... Так, смерть — катастрофічний, але не миттєвий процес. Мільярди клітин біоструктури не можуть одночасно...

— Та що це ти зарядив про смерть? — перебила Аркадія.— Краще пригадай, що казали старожитні про життя...

— Vivere memento — пам'ятай про життя!

— Саме так, оце я й хотіла тобі нагадати,— Аркадія показала білі разки зубів.— Золоті слова! Треба взяти від життя якомога більше. Пам'ятаєш, як той жартував на лижній базі? "На те людина й живе на світі, аби добре їсти!" І брав склянку кефіру. Ну, а ми будемо жити з шампанським, правда? — Не дістaвши ствердження, вона завершила: — Ти на це заслуговуєш!

Філові занило в грудях, стало тоскно до щему — чи не вперше за час тріумфу. Може, це була реакція на слова Аркадії, а може, до цього спричинився посмугований тінями краєвид з обелісками й хрестами, що здіймалися поміж дерев, охоплених полум'ям осені. Його пройняло почуття самотності, хоч Аркадія щебетала всю дорогу. І як то вони переберуться у велику квартиру, кімнат на шість, а то й вісім — є такі у

старих, дореволюційних будинках, і машину поміняють на більшу, комфортабельнішу, і стереоскопічний телевізор придбають, і срібний посуд! Кожну репліку закінчувала риторичними запитаннями:

— Хіба ти не заробив? Хіба не заслужив?

Стискаючи кермо, Філ бубонів щось нерозбірливе, і вона вигукувала:

— Заробив! Заслужив!

Дома, читаючи в кабінеті "Фізіологічний вісник", раптом збагнув, чому в нього поганий настрій: ота, п е р ш а Аркадія була інакша!

5

Непомітно підкралася зима. Філ, як казала Аркадія, цілими днями "пропадав" у своєму Інституті. Особливо полюбляв працювати за довгим столом лабораторного музею. Високі вікна старого будинку навіть восени давали багато світла, вся простора кімната, заставлена скляними стелажами, потопала в сонячному сяйві. Тут і око ставало зіркішим, і думалося легше. Годинами міг сидіти, згорбившись, біля окуляра стереоскопічного мікроскопа, і тоді для нього не існував цілий світ. А цієї зими часто просиджував у лабораторії і вихідні.

Аркадія, хоча й була зарахована асистенткою, навідувалась до лабораторії не часто. Перемовлялася з ним через відеофон, та й то лише тоді, коли хотіла витягти його "на люди".

— Завдяки мені, ти вже доктор,— дорікала різким голосом,— якого тобі дідька стирчати там цілими днями?

— Тут мій науковий хліб,— поблажливо усміхався Філ.— Та ще ж мушу працювати і за тебе — зарплату ж отримуєш?

— Овва! На мене повинні виділяти й так — за те, що я така є, живу вдруге. А ти, Homo cabinetus, не розумієш цього.— Аркадія крутила головою, розмахувала руками, хоч ці жести і не вміщалися на маленькому екрані.

Інколи Філ навіть вимикав відеофон, щоб попрацювати в тиші та спокої. Свій сенсаційний успіх значною мірою пояснював щасливим збігом обставин та інтуїцією, і тепер добре усвідомлював, що тільки невтомний науковий пошук допоможе розкрити процес регенерації людського організму до найменших деталей. Жива клітина як елемент біоструктури — ось та магічна фабрика, яка продукує життя. До неї можна заглянути, але тієї ж миті вона зупиняється... Гине, а своїх таємниць не розкрива!

Часом Філові муляло підсвідоме відчуття якоїсь прогалини в стосунках з Аркадією, та він не надавав цьому значення. Його більше цікавили компоненти живої плазми, аніж забаганки неофіційної дружини, дуже далекі від наукової сфери. Їй аби блискітки на пальці та у вуха — і вже вона вдоволена. У Москві після симпозіуму не вдалося затягнути її в жоден музей. Тільки магазини! І найсильніше враження на неї справляли ювелірні вироби. Очі їй блищали від захоплення, але тому блискові бракувало живого тепла, погляд був жадібний, крижаний, і це дуже тоді занепокоїло Філа. Та, повернувшись додому, він знову поринув у дослідження.

Після численних, проте безуспішних спроб вирвати його з чіпких обіймів своєї суперниці Лабораторії, Аркадія махнула на нього рукою і оберталася в своєму окремішньому світі. Лише зрідка влаштовувала сцени з приводу своєї "неофіційності", і тоді Філ нехотя відривався від роботи, вмикав відеофон і провадив довгі і нудні перемови з "відповідними інстанціями", але розв'язати юридичний казус померлої, а тепер "фактично живої" Аркадії ті інстанції досі не спромоглися.

— Та не варто хвилюватися із-за цього,— заспокоював її.— Нас єднає щось більше, значніше, аніж формальність...

— Транзисторний відеофон — ось що нас єднає! — Аркадія іронізувала з того, що постійний зв'язок між ними здійснювався за допомогою портативних апаратів, які вони завжди носили при собі.

— І це потрібно,— винувато поглядав на неї Філ.— Апаратики не важкі.

Молода дружина хитала головою, кривилася, наче от-от заплаче, але сльози на її очах не з'являлися ніколи. Характер у теперішньої Аркадії дуже різнився від характеру т і є ї, колишньої,— м'якого, згідливого, доброзичливого. Та психологія не була спеціальністю Філа, і він не замислювався над цим. Досліджував лише фізіологію людського організму.

Одного зимового вечора Філ повернувся додому трохи раніше і аж здригнувся, почувши схлипування на кухні. Невже Аркадія плаче? Рука смикнулася відчинити двері, але так і застигла в повітрі: ні, це не вона, це хтось інший... Так і є. Чийсь незнайомий голос:

— Повірте, останній... Він подарував мені в день одруження...

Філ непорозуміло здвигнув плечима і навшпиньках пройшов до свого кабінету. Поступово його свідомість проймалася передчуттям якоїсь неприємності. Може, кудись податися? Але куди? Тільки зараз йому відкрилося: через Аркадію він розгубив усіх своїх друзів, уже й не пам'ятає, коли зустрічався з кимось...

Вона зайшла до кабінету пружним кроком, щось різко сяйнуло на її високих грудях.

— Правда, чудовий? — спитала, впіймавши його погляд.— Я давно мріяла про такий кулон. Брильянт чистої води.

— А де ти його...

— Не бійся, тобі платити не доведеться.

— Подарунок, чи що? — у Філа пересохли губи.

— Діждешся такого подарунка... Вона аж нюні розпустила, стара швабра... А нащо воно їй? Ідеться ж про життя чоловіка.

Філ дивився на неї здивованими очима.

— Хто "вона"? Про якого чоловіка ти говориш? Пора б уже облишити ці ребуси...

Мабуть, не зміг приховати роздратування, бо Аркадія одразу спохмурніла і холодно відказала:

— Ніяких ребусів. Це дружина колишнього директора м'ясокомбінату чи якоїсь бази, точно не знаю. Колишнього, бо майже рік він по лікарнях. Канцер шлунка. Метастази. Найменшої надії. А я поставила його на ноги. То як ти вважаєш — мусила вона віддячити чи ні?

— А як ти... Як ти змогла? Канцер поки що...

— Отак і змогла. Давала отой біологічний розчин.

— Який? З біотрону?!

— Авжеж. По півсклянки тричі на день перед їдою. Ти чого на мене так дивишся? Хіба рятувати людину...

— Та рятувати — це благородно, а от займатися здирством...

— Подумаєш!..

— І біорозчин випробовують у клініках...

— Я вже випробувала. Скоро чоловік знову сяде в своє директорське крісло. Не переживай, будуть у неї і кулони, і персні. Гадаєш, то вони на свою зарплату?..

— Якщо не на зарплату, то він сяде не в крісло, а на лаву,— уже гарячкував Філ.— А ти не повинна...

Чи дійшли до її свідомості гарячі, навіть дошкульні фрази, які виголосив Філ про "нікчемні брязкальця", із-за яких люди, втрачаючи совість, наважуються навіть на злочини?

Слухала вона терпляче,— мовчки сиділа у фотелі, виставивши округлі коліна і поводячи головою вслід за ним. Та коли Філ перестав кружляти по кабінету і запитливо поглянув на неї, Аркадія рівним голосом спитала:

— Ну, то як, подобається тобі кулон?

Філ аж пирхнув, йому забило дух від обурення. Потрібна була вся його внутрішня витримка, щоб не вилаятись, приборкати грубі слова, які мало не зірвалися з язика. Але руки аж судомило, і він почав несамохіть переставляти стільці, навіть за канапу вхопився.

— Посилене виділення адреналіну в кров,— спокійно сказала Аркадія.— Попереставляй меблі, це полегшує.— І, сяйнувши брильянтом, вийшла.

Захеканий Філ упав на канапу і втупив очі в стелю. "Ну, заспокойся, — радив сам собі,— годі нервувати..."

Пригадав, що в Аркади з'явилися і дорогі персні, і сережки, і навіть срібний хрест, оздоблений перегородчастою емаллю. "Не подумай, що я

вірю в бога,— сказала якось, приміряючи того хреста.— Просто цінна штучка".

"Цінна штучка,— з гіркотою пригадував Філ.— їй аби коштовності, та модне взуття, та сукні... Їй навіть сняться розкішні речі. Про наукову роботу не хоче й слухати... Що ж сталося? Адже попередня Аркадія мріяла: "Будемо альпіністами науки. Як це хвилююче, коли перед тобою ширшають і ширшають обрії..." Невже вона забула? Чи не передалося?"

Філ устав з канапи, сів до столу. І тут йому на очі потрапила записка, написана великими кривими літерами на листку з учнівського зошита:

"Якщо ти справді дочка, то приїдь, бо мати при смерті".

Покрутив у пальцях, перечитав ще раз і пішов до Аркадії — вона вовтузилась біля розчиненої шафи у спальні.

— Бачила? — підняв папірця догори.

— Та ще не повилазило.

— Ну, і як вона?

— А...— схитнула головою Аркадія.— Не знаю, ще не їздила, свого клопоту по горло.

Філ ступнув крок до неї — хотілося вхопити за плечі, труснути,— мовляв, схаменися, опам'ятайся,— але тільки зіжмакав папірця і приглушено сказав:

— Ну, то збирайся, поїдемо зараз.

Аркадія підвела голову від купи одежі, що лежала на килимі, очі їй зблиснули, як брильянти:

— Сьогодні ти якийсь причіпливий. Уже пізній вечір, нікуди ми не поїдемо.

— Але ж ідеться про твою матір. Може, ще вдасться...

— Та що там удасться!..— перебила, нетерпляче крутнувши головою. — Хай викличуть "швидку"...

Ошелешений Філ сів на постіль і деякий час мовчки дивився на дружину. Вона спокійно продовжувала перебирати одежу, певне, щось шукаючи.

— Слухай, ти стала якоюсь... бездушною, безсердечною...— нарешті спромігся Філ.— Я тебе не впізнаю. Так знаєш, до чого можна скотитися? Схаменися, Аркадіє!

Пересмикнула плечима, наче їй припік золотий ланцюжок.

— Безсердечна? Якщо це медичний термін, то називай мене — Акордією. Непогано звучить: А к о р д і я! Так і в новому паспорті запишемо. А що? Аркадія перетворилась на Акордію.

— Слухай, ми ж люди...

Та нічого слухати вона вже не хотіла.

У Корчувате їхав сам, у неї, бач, свої клопоти... Мати недужа, а вона шафою зайнялася, одежу впорядковує...

Гірка саркастична посмішка скривила Філові губи. Оце так виростив собі жіночку! Акордія... Справді, Акордія — людина без серця і душі. Як же виникло, як склалося її "я"? Де ж він допустився помилки у цій шаховій грі з Природою?

Віри Харитонівни не застав — забрала "швидка допомога". Бабуся, всупереч сподіванням, не турбувала його просьбами, а тільки зітхала та хрестилася, ворушачи при тому губами. Про Аркадію не згадала й словом і взагалі була досить стримана. Від її маленької згорбленої постаті віяло спокоєм, якимось умиротворенням, неначе вона щось знала таке, про що він, учений, і не здогадувався.

"От стихійно-філософське ставлення до життя,— думав Філ, вирулюючи на темний шлях.— Ось у кого треба вчитися витримки в умовах сьогочасних стресів..."

У їхній квартирі вже не світилось. Тихенько роздягтись і роззувшись, пройшов навшпиньках до кабінету,— не хотілось наражатись на гостру розмову з дружиною. Завтра порозуміються, відвідають матір у лікарні...

Прокинувся чомусь раніше, ніж завжди, у вікні ще тільки сіріло. Повернувся на лівий бік, сподіваючись ще поспати, але сон як вітром здуло. Відчув холод і порожнечу в квартирі. Стривожений лихим передчуттям, підвівся з канапи і, пройшовши до спальні, обережно прочинив двері. Постелі на ліжку не було, Аркадії теж. Не ночувала вдома?

Розумів, що це безглуздо, але обшукав усю квартиру, навіть у шафу заглянув. Не було пальта, спортивного костюма і зеленого чемодана. Того самого, якого брала на вакації тієї трагічної зими... Отже, поїхала, втекла туди, на ті самі снігові стежки... Хоч клялася, що ніколи на лижі не стане... А от не стрималась... Ну й нехай...

"Що це зі мною? — подумав як про когось стороннього.— Хіба можна так?.. Ще не все втрачено. Авжеж не все! І не треба піддаватися всіляким передчуттям. Ну, справді, що це за інформація така — побоювання, страхи? Нервовий стан, фобії..."

Але на душі скреблися кішки, не знаходив собі місця ні в Інституті, ні вдома.

Нарешті, ніби грім прогримів,— джиркнув сигнал відеофону. Тремтячою пучкою натиснув кнопку. Екран освітився, на срібному тлі з'явилось обличчя Аркадії.

— Слухай, Homo labor at orictis, покинь усе і приїжджай до Ворохти,— зазвучав її енергійний голос.— Я взяла номер на двох, тут так гарно: сосни, сніг, сонце!

"Якщо вже хтось і лабораторний, то це ти сама,— незлобиво подумав Філ.— Виросла в лабораторії... Homo novus..."

— Приїду, але пообіцяй...

— Що ти там вигадуєш? І чому в тебе злякані очі?

— Пообіцяй, що не станеш на лижі, доки я...

— А чого ж мене сюди принесло, як не кататися?

— Потерпи трішки, ну, потерпи,— благав Філ.— Я чомусь... Молю тебе, Аркадіє!..

— Чи ти забув — я ж А к о р д і я! Тож не мели дурниць. Чекаю!

Обличчя її на екранчику враз потьмяніло, якусь коротку мить на Філа дивилися темні западини очей, та й вони швидко зникли.

Женучи електромобіля надземною трасою Київ — Карпати, Філ пробував, зв'язатися з Аркадією, але її відеофон мовчав. Чи просто вимкнула, чи, може... щось уже сталося? Холодок тривоги заповзав у душу, і його не могло заглушити натужне дзижчання мотора.